

رویکرد تحلیلی بر معماری سفارتخانه‌های ایران در دهه هشتاد شمسی (مورد پژوهشی؛ سفارتخانه‌های برلین، بانکوک، توکیو و اردن)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۸

کد مقاله: ۸۴۴۷۹

ستایش سرافراز^۱، نگین کارخانه^۲

چکیده

بنای نمادین سفارت نشان دهنده تاریخ و فرهنگ در کشور میزبان است و مکانی جهت پیوند دو ملت و گفتگو میان آنها است. این مکان علاوه بر عملکرد فرهنگی، عملکردی اقامتی نیز برای نمایندگان قانونی کشورهای مختلف و کارمندان دولتی سفارت می باشد. اما با توجه به نکات عملکردی و زیباشناسی در معماری ایرانی و احترام به کشور میزبان در نظام ساختاری این سفارتخانه‌ها، محیطی سرشار از آرامش با امنیت کامل خلق شده است؛ در چه صورت می توان سفارتخانه ای خلق کرد که همواره درگذر زمان زمان اصالت معماری ایرانی خود را حفظ کند، مجهول تحقیق و دستیابی به آن با ارزیابی نمونه‌های ساخته شده در دهه هشتاد شمسی و تجزیه و تحلیل کالبدی آنها، میسر خواهد شد. نتیجه این پژوهش بررسی نشانه‌های ملی در طراحی سفارت خانه‌های ایران در دیگر اقلیم‌ها است. این در حالی است که مقصود و هدف والای این مقاله، بزرگداشت فرهنگ و هنر ایرانی به عنوان هویت در طراحی سفارتخانه و بازگشت به معنا و مفهوم آن است.

واژگان کلیدی: سفارتخانه، تاریخ فرهنگ و هویت، معماری ایرانی

۱- دانشجوی مهندسی دانشگاه آزاد تهران غرب، setayesh.sna@gmail.com
۲- دانشجوی مهندسی دانشگاه آزاد تهران غرب، Neginkarkhane81@gmail.com

۱- مقدمه

ساختار اصلی این پروژه به مفاهیم معماری ایرانی و سبک آن در طراحی سفارتخانه های جمهوری اسلامی در دهه ای هشتاد شمسی اشاره دارد. در این پروژه با در نظر گرفتن اینکه سفارتخانه بنایی است که در کشور میهمان، معنا و مفهوم سیاسی دارد؛ بنابراین در طراحی اینگونه بنا ها که اهداف اصلی آن نشان دهنده فرهنگ و هنر به کشور میزبان است باید نمادی از کشور ایران باشد. معماری را نمی توان در کلمه ها محدود کرد، معماری عملکردی چندگانه و مفهوم و معنایی بی نهایت دارد. کالبد، فرم و سلسله مراتب بنا باید از معماری ایرانی با پیروی از پنج اصل پیرنیا که مردم واری، درون گرایی، خودبسندگی، پرهیز از بیهودگی و نیارش است با عناصر زیبا شناسی تلفیق شده باشد. اولویت آن برطرف کردن نیاز افراد و خلق یک اثری است که حس معنوی را ایجاد کند و محیطی که با حس دعوت شونددگی و ایجاد آرامش و امنیت، خود را از محیط بداند و حسی جداناپذیری از آن داشته باشد. معماران سفارتخانه های ایران در دیگر کشورها در سال های اخیر، اگرچه همگی به گونه یی به این مفهوم و تجلی آن در معماری در نظر داشته اند، اما رویکرد آنها به این مفهوم و تعاریف که عرضه کرده اند بسیار متنوع بوده است. مهندس فرهاد احمدی طراح سفارتخانه ایران در سؤال در این باره می گوید: دوفنر هنگامی که می خواهند بر سر موضوعی گفت و گو کنند طبعاً به منافع و فرهنگ خودشان نظر دارند، برای اینکه این دو نفر به یک نقطه توافق برسند باید پلی میان آنها زده شود و نقطه سومی ایجاد شود. این نقطه سوم نقطه ای است که هر دو بتوانند در آنجا قرار بگیرند و در آن مصالح های صورت بگیرد مهندس احمدی می گوید: براساس برداشتی که من دارم، ما باید در طراحی پروژه به یک مصالحه برسیم، یعنی در عین حال که حرف خود را میزنیم، بستری فراهم کنیم تا طرف مقابل هم بتواند با آن ارتباط برقرار کند. براساس این تعاریف، معمار سفارتخانه ایران در سؤال تلاش میکند تا اثری خلق کند که در آن، مولفه هایی از فرهنگ و معمار ایران دو کشور، یعنی ایران نوعی همنشینی برسند و به یک معنا، معماری سفارتخانه از دو فرهنگ سخن بگوید. (زین الدین شیخی، ۱۳۹۰) این مقاله به بازگشت به مفهوم و معنا در سفارت اشاره می کند و با توجه به نکات بالا سفارت، بنایی است که باید فرهنگ کشور ما در آن غالب و با در نظر گرفتن و احترام به کشور میزبان باشد. در این پژوهش قرار بر آن است سفارتخانه های ایران در دهه ی هشتاد به طور کامل نام برده شود و در دو نمونه موردی، نما و دو نمونه موردی، فضای داخلی به آن پرداخته شود.

۲- پیشینه پژوهش

تجدد معماری ایرانی و بازبینی هویت در طراحی سفارتخانه به موضوعی فراموش شده ای تبدیل شده است. تعدادی بسیاری از مقالات با موضوع های متفاوتی توسط دانش پژوهان و مهندسان در تمامی مقالات و کتب اراعه شده، نگاهی گذرا داشته اند و کمتر به ماهیت و بینش ایران و یا معماری ایرانی در طراحی سفارتخانه پرداخته اند. با واری کردن دیدگاه های متفاوت و پژوهش های صورت گرفته درباره فرهنگ، طراحی سفارتخانه، جامعه شناسی، معماری دیپلماتیک و آشنایی با معماری جهان را مورد بازبینی قرار داده اند، هر کدام به صورت کلی گویی از سفارت خانه ها و هیچ یک، دهه خاصی را با جزئیات مورد بررسی قرار نداده اند. برای مثال در نوشته ای غلامرضا جمال الدین در سال ۱۳۶۷ به عنوان جامعه شناس در معماری فقط نوعی ورود فرهنگ و تاثیرات آن در معماری مورد بررسی قرار داده است (جمال الدین، ۱۳۶۷). و یا در نوشته جین سی لویفدر سال ۱۳۸۸، تنها بناهایی با معماری دیپلماتیک برای غرب به طور کامل شرح داده است. (سی لویفدر، ۱۳۸۸).

۳- روش پژوهش

با در نظر گرفتن اینکه شیوه مطالعه تحقیق پیش رو از نوع کیفی - قیاسی و همچنین رویکرد آن هم میتواند تفسیری - تاریخی باشد؛ زیرا (در این روش چهار نمونه موردی از سفارت در دهه هشتاد شمسی و سفارت در تاریخ گذشته ایران نیز مورد تحلیل قرار داده شده است). همچنین موضوع مورد بررسی (معماری ایرانی و سبک آن در سفارتخانه های ایران) است و برگشت به مفهوم معماری ایرانی و به دست آوردن هویت و اصالت در بنا است. ابزارها و روش پژوهش شامل مواردی همچون (متون تاریخی، جمع آوری مقالات مختلف، مجلات معماری و کتب هایی همچون زیبا شناسی، جامع شناسی، دیپلماتیک و معماری جهان) می باشد.

۴- مبانی نظری

سفارت چیست؟ یا به عبارتی دیگر، سفارت چه می خواهد باشد؟ چه چیزی را نشان می دهد؟ شخصیتش چیست؟ چگونه مکانی است؟ روشن ترین پاسخی که فرهاد احمدی در طراحی سفارتخانه ی ایران در سؤال می گوید: این است که سفارت می خواهد دو ملت را به هم پیوند بزند، می خواهد گفت و گویی میان دو کشور را نشان دهد. اگر سفارت محصور دیوارهایی بلند است، همچون دژی رخنه ناپذیر می نماید، گفت و گو سرشار از بی اعتمادی است، اگر شفاف و در گشوده است، آن گاه حاکی از رابطه ای با اعتماد است. (احمدی ۱۳۸۶) با وجود اهمیت شهرسازی و معماری سفارتخانه ها و دیگر بناهای دیپلماتیک، اطلاعات ما در مورد

آنها بسیار اندک است. مراجعه به این مکان ها که اغلب محصور و دور از نظراند، از طریق مسیرهای بسته و کنترل شده و تماس با کارکنان از طریق گیشه های حفاظت شده است. تعداد اندکی از معماران از کاربری ها، نیازهای فنی، مشخصات کالبدی و ویژگی های این بناها مطلع اند. در حالی که این ساختمان ها به دلیل پیچیدگی و سرورکارداشتن با ملیت ها و فرهنگ های مختلف، از نظر بحث تخصصی طراحی بسیار جذاب اند. از طرفی میدانند اغلب کشورها به معماری نمایندگی های خود در خارج توجه می کنند و طراحی آنها فرصت خوبی برای ارتقای کیفی معماری از نظر طراحی، مشخصات فنی و فرآیند مدیریت پروژه و ساختمان است. اگر چه قدمت روابط دیپلماتیک بین حکومت ها به دوران باستان می رسد اما دیپلماسی جدید و به خصوص سفارتخانه ها تاریخچه های چند صد ساله دارند که توجه به آن حائز اهمیت است. (مسکوب، ۱۳۷۹)

۴-۱- وجود سفارت در تاریخ ایران

با توجه به متن پیش رو، پیش از دوره هخامنشیان و در دوره ایلام و ماد، مفهوم سفارت و دیپلماسی در ایران وجود داشته است و سفیرهایی برای رساندن اطلاعات و اخبار صلح یا جنگ و یا موارد دیگر به سرزمین های دیگر فرستاده می شده اند، اما از وجود سفارتخانه پیش از هخامنشیان اطلاعات در دسترس نیست. همچنین تا زمان هخامنشیان سفیر آن، جایگاه و اهمیت خود را به عنوان یک شخص دیپلماتیک و سیاسی به دست نیاورده بودند، اما پس از تشکیل حکومت هخامنشی توسط کوروش، احتمالاً این منصب دچار تغییراتی نیز شده و تکامل یافت است، به طوری که یکی از دلایل ساخت پاسارگاد را به همین دلیل می دانند، تا سفیرانی که از نقاط مختلف جهان به ایران می آیند شاهد قدرت و جایگاه این حکومت بوده و در نتیجه در برگشت به وطن خود این را نیز منعکس کنند و این برای حکومت هخامنشی یک امتیاز بزرگ بوده است و به همراه آن صلح و امنیت کشور آنها و دیگران فراهم می شود.

سفیر فرستاده ای از جانب کشور یا قوم دیگر برای رفع نگرانی، اقتصادی، فرهنگی و بین مرزی، که بین دو طرف وجود دارد. شواهد و مدارک تاریخی بیانگر وجود مذاکرات سیاسی و روابط دیپلماتیک در دوره پیش از هخامنشیان، میان دولت های ایران، آشور و بابل بوده و حل و فصل اختلافات سیاسی میان این دولت ها از طریق سفیر به ویژه بین دولت های ایلام و آشور می باشد. تبعاً دولت های پیش از دوره هخامنشیان نیز برای حفظ قدرت و حل اختلافات میان همسایگان خود نمایندگانی داشته اند، در غیر این صورت در مسائل داخلی و خارجی با مشکل روبه رو می شده اند. برای مثال از برخی منابع می توان دریافت در دوره ایلام افرادی به عنوان نماینده این دولت به سفارت رفته اند اگر چه به نظر می رسد شخص به سفارت رفته هنوز آن جایگاه سیاسی خود نداشته است و فقط در زمینه سیاسی (نه اقتصادی و فرهنگی) اختیار مذاکره داشته و می توانست با دولت مقصد مذاکره کند. (علیزاده، عباس، ۲۰۱۰) همچنین از اشاراتی که در کتیبه ها و نقش برجسته ها باقی مانده، می توان به وجود نوعی روابط سیاسی بر اساس سفیر اذعان کرد. وجود نام پارس ها مادی ها در نوشته های آشوریان و اشاره به آنها برای اولین بار توسط آشوریان بیانگر ارتباط دیپلماتیک بین این دو سرزمین بوده است. (پارپولا، ۱۹۷۰) برای مثال، کوروش اول پس از غلبه آشوربانی پال بر عیلام پسرش را با نام اروکو با هدایایی به دربار پادشاه آشور فرستاد، اگرچه نه در مقام سیاسی سفیر و به عنوان یک روابط دیپلماتیک، بلکه فقط در جایگاه سیاسی و حفظ قدرت خود است. (برسیوس، ماریا، ۵۹۱۳) از آنجا که هخامنشیان توانستند بزرگترین شاهنشاهی را در پارس تشکیل دهند و به دنبال آن از آنجایی که شاهنشاهان این سلسله خود را حامی صلح و امنیت جهانی می دانستند، لذا باید مکانی تحت عنوان سفارتخانه در پارس داشته باشند. علاوه بر این رشد تمدن و گسترش روابط بین المللی، نمایندگی دائم را در بین هخامنشیان و حکومت های دیگر ایجاد می کرد تا سفارتخانه ای رسمی و دائمی توسط داریوش بوجود بیاید و منصب سفیر نیز، به صورت دائم به جای موقت صورت بگیرد. شواهد و مدارک حاکی از آن است که در دوره داریوش در پارس مکانی تحت عنوان سفارتخانه نام گرفته است. که احتمالاً این مکان در گوشه ای (قسمتی) از دربار شاه بوده است و سفرا نیز، در دربار شاه به حضور پذیرفته می شدند. (داندامایف، محمد ع، ۵۹۱۳). وقتی سفیری وارد دربار مرکزی و قلمرو شاهنشاه هخامنشیان می شد دیده ها و شنیده های خود را از وضع حکومت و دربار به سرزمین خود منتقل می کرد. بنابراین باید دلیل ساخت پاسارگاد را بر همین منبأ دانست. برسیوس اشاره دارد دلیل ساخت پاسارگاد برای این بود، زمانی که سفیر خارجی یا داخلی به حضور کوروش می آمدند شاهد تجسم قدرت پادشاه و منعکس کننده فتوحات و کنترل و ادغام سیاسی و قدرت وی باشد. (برسیوس، ماریا، ۲۰۰۶) نمونه آن را می توان به مردمی که از ۳۳ ملل مختلف در دیوارهای کاخ آپادانا یا نقش رستم به عنوان سفیران مناطق مختلف برای داریوش در زمان عید نوروز هدیه می آوردند، بیان کردند. (کریس، ۱۹۹۸) به وجود اشخاصی که در نقش سفیر و با وظایف آن به سفارت نزد دیگران رفته اند، تا اینجا به طوری گذرا تا پیش از هخامنشیان اشاره شد و سپس به تشکیل سفارتخانه در دوره داریوش پرداختیم اما به نظر می رسد اولین سفارت رسمی و شروع روابط دیپلماتیک در دوره هخامنشیان، توسط ایونی ها انجام گرفت. (میچل، ۲۰۰۶)

۴-۲- معماری دیپلماتیک

بسیاری از ما حداقل یکبار به کنسولگری یا سفارتخانه یک کشور خارجی یا سفارت ایران در دیگر کشورها مراجعه کرده ایم. با توجه به تعداد کشورهای دنیا که به داشتن نمایندگی دیپلماتیک در دیگر کشورها نیاز دارند و همچنین تنوع بناهای دیپلماتیک، می بینیم که این بناها از نظر کمیت با سینما، تئاتر یا مکان های ورزشی یک پایتخت قابل رقابت هستند. هم اکنون در تهران ۷۱ سفارتخانه وجود دارد و به این تعداد باید کنسولگری ها و دیگر بناهای دیپلماتیک را هم اضافه کرد. در بسیاری از موارد سفارتخانه ها در بناها یا سایت های تاریخی مهم مستقر شده اند یا از موقعیت شهری متمایز برخوردارند. (عظیمی، ۱۳۸۷)

تضاد سفارتخانه ها از نوع سبک شناسی است. کشورها ترجیح می دهند سفارتخانه هایشان نشانه هایی از فرهنگ آن کشور را ارائه کنند اما از طرف دیگر در بسیاری از موارد مردم یک کشور دوست ندارند ساختمان هایی را در پایتخت و دیگر شهرهای بزرگ با معماری اجنبی ببینند. چون اصل دیپلماسی تفاهم است، معماری دیپلماسی نیز در بهترین شرایط بیان تفاهم بین فرهنگهای مختلف است. (بانی مسعود، ۱۳۸۶) احترام به معیارهای زیبایی شناسی کشور میزبان از اصول طراحی سفارتخانه است. در اینجا مشکل همیشگی هویت در معماری برجسته می شود. بسیاری از حکومت ها هویت ملی خود را در تاریخ جستجو می کنند، بنابراین عناصر نشان دهنده آن فرهنگ از نوع تاریخی هستند. پس چالش دیگر طراحی فضای دیپلماتیک، چالش بین تاریخ و زیباشناسی معاصر است. چالش دیگر در طراحی بناهای دیپلماتیک هماهنگی با ضوابط شهرسازی است. بسیاری از کشورها معیار خاصی برای صدور مجوز ساخت سفارتخانه ندارند، از طرفی سفارتخانه ها در زمینی متعلق به کشوری بیگانه ساخته می شوند و تعیین درصد تأثیرپذیری از ضوابط ساختمانی و شهرسازی کشور میزبان کاری دشوار است. اغلب سفارتخانه ها و کنسولگری ها به دلیل نیازهای خاص کاربردی و امنیتی، از نحوه استقرار متعارف در زمین تبعیت نمی کنند و از نظر سازماندهی زمین، حجم، ارتفاع، عقب نشینی از لبه های زمین و غیره با دیگر بناهای متعارف شهری متفاوت هستند. رعایت قوانین ساختمانی مستلزم این است که نقشه های سفارتخانه به مقامات محلی تحویل داده شود و ورود مهندسان ناظر و بازرسان شهرداری به سفارتخانه ها آزاد باشد. تحقق این امور به دلایل حفاظتی و استقرار قوانین متفاوت در زمین سفارتخانه ها دشوار است. (صارمی، ۱۳۸۶)

۴-۳- فرهنگ

اگر اثر هنری را نتوان بر حسب نظریه اجتماعی فهمید، از راه فلسفه هم نمیتوان درک کرد. (هربرت مارکوزه، ۱۳۹۹) بورديو، فرهنگ را به منزله ی یک جزو اساسی از سازمان اجتماعی سلطه تلقی می کنند. فرهنگ در معنای رایج به آگاهی های علمی و هنری و ادبی یک فرد اشاره دارد. در معنای جامعه شناختی فرهنگ به مجموعه ای از ارزش ها و هنجارها و اعمال اکتسابی و مشترک میان اکثریت اشخاص اطلاق می شود، بنابراین فرهنگ همواره مهر طبقه ی اجتماعی را بر پیشانی دارد، بدین طریق فرهنگ در بطن خویش به باز تولید سلطه ایی طبقات بالای جامعه کمک می کند، فرهنگ یاری دهنده ایی تثبیت جایگاه یک طبقه ی اجتماعی است، در مواقعی با تثبیت ترجیحات فرهنگی شان به منزله معیار برترین بهترین و مشروع ترین سبک زندگی در فرهنگ ملی این عمل را انجام می دهد، بنابراین سلطه طبقات زمانی تحقق می یابد که سبک های زندگی و قضاوت های زیبا شناختی و اداب اجتماعی طبقات مسلط به لحاظ اجتماعی مشروع و غالب شود. (غلامرضا، جمال الدین، ۱۳۹۹)

۴-۴- معماری ایران

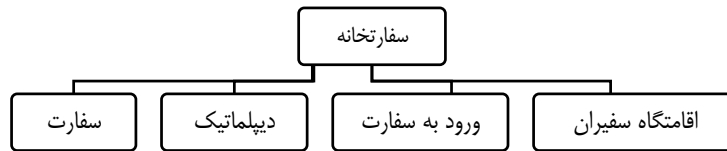
هنر در ایران به قدمت تاریخ است و معماری از کهن ترین هنر است، رونق اعتلای معماری در ایران گواه، آن است که این سرزمین از کانون های نخستین شهرسازی، سد سازی و مهندسی بوده است. این گواهی را بنای هایی که از میان زمان های کهن با سیمای غبار آلود سر بیرون کشیده اند را تایید میکنند. (آندره گدار) فرانسوی نوشته است که عالی ترین هنر ایران به معنی حقیقی هنر، همیشه معماری آن بوده است. این برتری نه تنها در دوره ی هخامنشیان، پارت ها و ساسانیان که آثار ساختمانی شان را می شناسیم محقق است بلکه در مورد دوره ای اسلامی ایران هم صادق است شاید معماری کهن ایران است که در شکل و فرم جدیدش به بهترین و صحیح ترین وجهی اسلامی را از نظر هنر و طرز تاثیرش بر تمدن کهن ایرانی به ما می شناساند. (آندره گدار، ۱۳۵۸:۱۳۴)

در معماری ایرانی، با وجود خصایلی چون تناسب و زیبایی سردرها و گنبدها و ایوان ها خصلتی که بیشتر شایسته بررسی است، گوهر معماری ایرانی و منطق ریاضی و عرفانی آن است. درونگرایی و گرایش معماران ایرانی به سوی حیاط ها، پادیاوها، گودال باغچه ها، هشتی ها و کاله فرنگی ها که شبستان ها را گرداگرد خود گرفته است، از دیرباز جزء منطق ایرانی بوده است. پیش از این که تخت جمشید ساخته شود، صدها ایوان و شبستان با ستون های چوبی و سنگی در سراسر جهان متمدن آن روز ساخته شده بود، ولی نخستین بار در تخت جمشید می بینیم که ستون ها تا آخرین حد ممکن از هم فاصله گرفته اند. از امتیازات معماری ایرانی این است که هرگز از مکان هندسی همگن برای پوشش استفاده نشده و از اصطلاحات و نام چفدها، قوس، طاقها و گنبدها در زبان فارسی پیدا است که بیشتر به شکل بیضی و تخم مرغ و توجه داشته اند. (پیرنیا، ۱۳۹۲)

۵- گونه شناسی بناهای دیپلماتیک

مهمترین بنای دیپلماتیک سفارتخانه است. سفارتخانه ها به طور معمول از سه بخش اصلی و متمایز تشکیل میشوند: سفارتخانه ساختمانی است سرشار از بار نمادین که منحصرًا توسط سیاست ملی امواجراجه ، مجموعه ای پیچیده از ضرورت های نمودی تعریف می شود. سفارتخانه ها مانند ساختمان های ادارینه نه تنها به لحاظ برنامه ها موقعیت نامتعارفشان بلکه از نظر ارباب رجوعشان نیز با پروژه های معمول تفاوت دارند. یعنی آن چنان که معمول است یک نوع ارباب رجوع ندارند؛ بلکه ارباب رجوع آنها بسیار متنوع است. وزارت امور خارجه خدمات خارجی کمیته های نظارت کنگره دولت های میزبان و سفیران و همه این ساختمان ها را از آن خود می دانند. (سی لویفلر، ۱۳۸۸)

نمودار ۱- سلسله مراتب دیپلماتیک

۶- بررسی سفارتخانه های ایران

۶-۱- سفارتخانه ایران در برلین آلمان

برلین پایتختی تاریخی است و طراحی سفارت جمهوری اسلامی ایران در آن چالش، انگیزه و عاطفه توأمان بوده است. فرایندی از طراحی که در خلال آن ارتباط با تاریخ، با جهان امروز و توجه به مسائل فرهنگی سرزمین خویش را با همدلی ویژه ای در ارتباط با کشور محل قرار داده ایم. (داراب دیبا، ۱۳۸۴)

در قدم اول نگاهی عاشقانه انداخته‌ایم. محیط و فرهنگی که این معماری‌های جاویدان و این میراث فرهنگی بی‌نظیر را به وجود آورنده‌اند را بررسی کردیم و بر این اساس مفاهیم دست یافته‌ایم که اندیشه و فلسفه طرح را برآنان استوار نموده ایم. در طراحی این بنا پیامی از کشوری در چهار راه تلاقی، فرهنگ ، تبادل و آموزش افق‌ها مکانی برای گفتگوی انسان‌ها و نمود امروزین از استمرار روابط تاریخی مدنظر بوده است. زمین تهیه شده برای احداث سفارت ، مستطیلی شکل بوده و با در نظر گرفتن مقررات شهرداری ، ضوابط شهری تراکم ، رعایت حریم‌های فضای باز در اطراف بنا و عقب نشینی‌ها ، شکل استقرار ساختمان متناسب با نیازهای فضایی و عملکردی آن معین و مشخص گردید لذا قالب حاکم، پیاده نمودن مجموعه در مستطیل کشیده بوده که می‌بایست نسبت به عملکرد فضا در پرده‌های مختلف سکانس‌ها، به انسجام مطلوب دست یابد. معنویت شرق که در معماری این سرزمین تجلی یافته ، پدید آورنده نظام فکری و جهان‌بینی ویژه‌ای است که در آن الگوهای ازلی شکل‌گیری فضای زیست انسانی، تحول اعصار و شیوه‌های زندگی را همراهی کرده است. معماری ایران در آثار جاویدان، برآمده از فرهنگ و محیط خود، اندیشه جوهری خویش را در چنان ساختار و ترکیبی تنظیم نموده که بر پایه اصولی پایدار و ماندنی همواره به استقلال آینده رفته است پیچیدگی در برابر سادگی ، شفافیت و خلوص هندسی، نمود بارز نظام فکری و جهان‌بینی معماری ایرانی است که از گسسته‌های ناهنجاری ناشی از تمایل به ترکیب متظاهر و مثرکننده همیشه چنان شده است و استدلال در قالب صورتی خوانا و در نگاهی به جزئیات و آستی دهنده کلیه حرکت ها ظهور یافته است. در جریان جهانی شدن معماری، در روند ارتباط گسترده اطلاعاتی و اقتصادی، معرفی هویت مورد نظر بود که تمام تار و پود ما بدان متصل است. برداشتی از معماری توأم با احترام که در خویش برای کلیه انسان‌ها و ملل جهان داشته‌ایم و اثری که نشانه این انگیزه فروتنانه باشد بر اینکه بخواهیم سنتی یا تاریخی خویش تقلید کنیم ، سعی کرده‌ایم طعم و احساسی از معماری سرزمین خویش را متناسب با تکنولوژی و آرمان‌های علمی جدید ساخت و ساز ارائه نماییم ، شاید هم به رقم کلیه نهضت‌های عجیب و تحولات دنیای امروز غرب در صدد بوده‌ایم ، متانت بیان هویت خویش را حفظ نموده و به عنوان نماینده از سرزمین دیگر که با احترام فراوان در کشور بسیار پیشرفته حضور و استقرار یافته است ، عمل نماییم. (داراب دیبا، ۱۳۸۰)

۶-۲- سفارت جمهوری اسلامی ایران در بانکوک. تایلند

ساختمان با الهام از معماری ایران و به صورت یک کوشک درون یک باغ گرفته است علاوه بر آن در کنار خیابان یک عمارت باریک هم یادآور عمارت های ورودی باغ ایرانی است. مساحت زمین: ۳۶۹۶ متر مربع و مساحت زیربنا: ۲۸۷۰ مترمربع است. یک محور به صورت آب نما عمارت ورودی و عمارت اصلی را به هم متصل می کند. ایده فضایی طرح کاهش ماده و افزایش فضا است که این امر جوهره اصلی معماری ایران را از گذشته تا به امروز شکل داده است. بر این اساس فضایی درونی با پوسته ای سبک و نیمه شفاف به گونه ای طراحی شده که از جرم ساختمان کاسته و فضایی شناور و با درخشندگی ملایم و شفاف جای آن را اشغال کند. این توسعه فضا حتی پوسته خارجی ساختمان اصلی را نیز تحت تاثیر قرار میدهد و با شکافته شدن پوسته گسترش این فضا

وضوح بیشتری پیدا می‌کند. فضای درونی را در تداوم با فضای بیرون تعریف می‌کند. استفاده از عناصری چون آینه، شیشه، آب و نور در فضای درونی کوششی است تا فضا بی مرزی و لامکانی القا کند. (هادی میرمیران، حمید میرمیران، ۱۳۸۷)

نمودار ۲- ویژگی های دو سفارتخانه برلین و بانکوک بر اساس معماری داخلی

ردیف	نوع	آلمان، برلین	تصویر	نوع	تایلند، بانکوک
۱	سبک	مدرن		سبک	مدرن
۲	طراحی داخلی و مصالح	معماری سنتی ایران در بنا مدرن، نظیر: چهار طاق، باغ ایرانی چهارجوی آب، جنس سنگ		طراحی داخلی و مصالح	کوشک درون یک باغ، آب‌نمای ورودی مصداق معماری باغ ایرانی است. نمیه شفاف و سبک
۳	سال ساخت	۱۳۸۱		سال ساخت	۱۳۸۵
۴	طراح	داراب دیا و همکاران		طراح	هادی، میرمیران حمید، میرمیران
۵	شرایط اقلیمی	معتدل		رابطا اقلیمی	میتوان فصل خشک و مرطوب در نظر گرفت.

۳-۶- سفارتخانه ایران در توکیو- ژاپن

توکیو ۴۰۰ سال قدمت دارد شکوفایی آن به عنوان یکی از کانون‌های سیاسی و فرهنگی ژاپن به اوایل قرن هفدهم باز می‌گردد تا اینکه در پایان قرن نوزدهم با نقل مکان امپراتور از کیوتو به توکیو به عنوان مرکز کشور انتخاب شد. و بیشترین فعالیت‌های اداری بازرگانی و مالی در آن تمرکز یافته است. توکیو در کنار اقیانوس آرام و خلیج توکیو قرار گرفته و آب و هوای معتدل و مرطوب دارد در گذشته فضای سبز آگیری‌ها و رودخانه‌های زیادی در توکیو موجود بود که به دلیل گسترش بافت شهری تعدادی از آنها از بین رفته است. نمایندگی جمهوری اسلامی در توکیو مالک دو قطعه زمین ارزشمند است که در شمال خیابان اصلی میچی در مناطق مسکونی و اداری نسبتاً معتبر شهر با نام میناتو کوه قرار دارد و یکی از بزرگراه‌های اصلی از نزدیکیان می‌گذرد. پیشینه تملک یکی از قطعه زمین‌ها که در جبهه شرقی کوچه ۶ متری قرار دارد به بیش از ۴۰ سال پیش باز می‌گردد، در این فاصله هر دو زمین از دید و منظره شهری بی‌بهره‌اند و باریک بودن معابر پیرامون آنها دسترسی و سواره را محدود می‌کند. زمین نخست ۵۳۴۹ متر مربع مساحت دارد و اقامتگاه سفیر در آن قرار گرفته زمین دیگر با ۳۷۳۵ متر مربع شامل ساختمان‌های مسکونی کارکنان کتابخانه مدرسه و کنسولگری است. یافتن محل مناسب استقرار ساختمان سفارتخانه مطالعه و پیشنهاد شد. گزینه مطلوب گزینه‌ای بود که محل ساختمان را در بخش جنوبی زمین غربی پیشنهاد می‌کرد زیرا زمین شرقی هم محل اقامت سفیر است و هم به عنوان محل پذیرایی‌های رسمی و برگزاری مراسم پیش بینی شده و محتاج به فضای باز بیشتری است به علاوه وجود باغ گرانبه‌های ژاپنی نیز عامل مهمی است که کار ساختمانی کمتر در این زمین انجام شود، همچنین قرار گرفتن ساختمان در ضلع جنوبی زمین غربی با این منطق صورت گرفته که علاوه بر نور و فضای مناسبی که در اختیار ساختمان نمایندگی می‌گذاشت. بیشترین فاصله ممکن را با ساختمان مسکونی ایجاد می‌کرد هر دو عملکرد یعنی مسکونی و عملکرد اداری را فراهم می‌آورد بعد از بررسی وضعیت زمین برنامه طرح نیز اهمیت خاص خود را داشت. برنامه کاربردی طرح با توجه ویژگی‌های پیش گفت شامل فضای زیر است ۱- بخش سفیر فضای جانبی ۲- بخش کنسولی ۳- بخش‌های سیاسی اقتصادی بین‌المللی بازرگانی مطبوعات و غیره ۴- فضاهای ملاقات کنفرانس تشریفات کتابخانه نمازخانه و ورودی ۵- بخش‌های خدماتی و پارکینگ. نشانه‌های داخلی معماری ایرانی یک حیات و دو دیوار در شمال و جنوب ساختمان است و نشانه‌های خارجی وجود یک طاق بزرگ به نشانه اولویت ملتی است که با اختراع طاق در چغازنبیل در حقیقت پایه و اساس ایجاد معماری را گذاشت حرکت نرم و آرام شیشه و سنگ در منحنی شمالی جنوبی بر آن قوس بزرگ تاکید می‌گذارد اما فقط کالبد بیرونی ساختمان مورد توجه نبوده بلکه سعی شده فضاها و هندسه طرح نیز القا کننده تلاقی دو فرهنگ باشد پذیری روح کلی بنا را می‌سازد در طراحی فضاها سعی شده ساده‌ترین شکل‌ها

به کار گرفته شود و با تغییر دادن دیوارهای موقت ترکیب‌های متنوعی به وجود آید و امکان انطباق با نیازها متحول شود تا این امر طبیعی نیز در این ساختمان مورد توجه قرار گرفته تناسب ندارد نور از شکاف میان عناصر اصلی معماری به فضای درونی راه یافته است غذاهای داخلی هم دارای نور کافی و چشم انداز مطلوبی هستند اما نحوه نورپردازی در برخی فضا عضلات معمولی فراتر رفته است به شکل پیچیده و زیبایی یافته است. (حسن شیخ زین الدین، ۱۳۸۴)

۶-۴- سفارتخانه ایران. اردن (امان)

زمین طرح روی یکی از تپه های غربی شهر امان به نام جبل عمان قرار دارد که زیر بنا ۱۲۰۰ مترمربع است. شرایط آب و هوایی و موقعیت شهری ویژه محل از جمله شیب روبه جنوب، وزش باد ملایم مدیترانه ای و چشم انداز مناسب از امتیازات مثبت محل استقرار بنا است. کوشش طراحان بر آن بوده که طرح ضماً برآوردن نیازهای داخلی و جانمایی مناسب فضاها و ظاهری خوش نما و معمارانه حتی لامکان گشاده رو، امن، متواضع و معرف فرهنگ ایران باشد. کنارهم قرارگرفتن اجزا و عناصر مکعب شکل (با ماهیت بصری مشترک) به صورت خطی در یک ردیف، با ارتباطی منطقی و پیوندی محکم مکعب مستطیل بزرگ تری در ذهن تداعی می کند. که طراح به مدد تیغه ای نامرئی بخشهایی از فرم هندسی منظم آن را برش داده و بدون آنکه مکعب مستطیل شکل متعارف خود را از دست بدهد. با رعایت تعادل در ایجاد فضاهای پر و خالی و با جدا کردن قسمت های بریده شده فضاهای خصوصی و عمومی به وجود آورده است. صفحات عمود و پیوسته این هسته اصلی را احاطه کرده اند که علاوه بر تعریف فضا و تامین امنیت و بستن فضا از نظر بصری، نقش مهمی در سیستم گردش و مسیر ارتباطی، هدایت به مسیر حرکتی مشخص ایفا میکنند. به طوری که در حین حرکت نما و فضاهای داخلی مجموعه به مرور معرفی می شوند و تصویری کامل از فضاهای داخلی ارائه می دهند. ایجاد شیپراجه پله و فضاهای مکث در مسیر حرکت، به این پیوند استحکام بخشیده است. بنابراین کوشش بر آن بوده که سیرکولاسیون قوی فضایی ارتباطی منطقی بین عناصر به وجود آورد و انتقال تدریجی از سطحی به سطح دیگر و در ارتفاعات متفاوت را به راحتی میسر کند. برای تداوم و تسهیل ارتباطات مردمی و ورودی سفارتخانه در شمال شرقی زمین در نظر گرفته شده است. به طور کلی فضا تحت تسلط دو نقطه ابتدا و انتها است. (ساختمان بلند سفارتخانه با ارتفاع ۱۵+ متر در شمال و ساختمان کوتاه تر بخش کنونی با (ارتفاع ۷+ متر در جنوب). مجموعه سفارتخانه و بخش کنونی را دیوارهایی شیشه ای محصور کرده که خطوط افقی فلزی در فاصله های یکسان دور تا دور آن کشیده شده و در برخی قسمت ها برای نیاز امنیتی، این خطوط فلزی پیچیده شده است و نوعی حائل و پوشش را برای بخش خاصی از فضای داخل به وجود آورده است، هماهنگی با محیط، ایمنی و حفظ حریم ها، حجاب متناسب با موضوع (سفارتخانه)، فضای شرقی و درعین حال معاصر همراه با تواضع، سهولت راه یابی همراه با هیجان کشف فضا عوامل و مفاهیم مورد توجه بوده است. (محمد رضا قانعی، ۱۳۸۶).

نمودار ۳- ویژگی های دو سفارتخانه توکیو و اردن براساس کالبد

ردیف	نوع	ژاپن، توکیو	تصویر	نوع	اردن، امان
۱	سبک	مدرن		سبک	مدرن
۲	مصالح	تکنولوژی و مصالح نسبت به شرایط اقلیم		مصالح	استفاده از سنگ رنگی
۳	سال ساخت	۱۳۸۲		سال ساخت	۱۳۸۲
۴	طراح	حسن شیخ زین الدین		طراح	محمد رضا قانعی، مشاورین پلشیر
۵	شرایط اقلیمی	معتدل و مرطوب		شرایط اقلیمی	مدیترانه ایی

۷- نتیجه گیری

معماری سفارتخانه، موضوع پیچیده با سیاست و فرهنگ یک کشور است. در واری سفارت های ایران در کشورهای مختلف و مقایسه آنها با یک دیگر معماران ایرانی به این اصل رسیده اند که معماری فراتر از کلمه ها تعریف شده است پس در کوشش اند بنایی خلق کنند که بازبینی تاریخ و هویت کشور ایران باشد. در این گونه بنا ها اولویت، بازبینی هویت ایران برای ساکنین و خلق

محیطی با امنیت و آرامش است. در این مبحث، معماران به وظیفه‌ی خود یعنی نشان دادن و معرفی کردن تاریخ و فرهنگ کشور ایران به کشور میزبان می‌پردازند و در این پژوهش دو بنای سفارت جمهوری اسلامی ایران در (برلین-بانکوک) را از نظر (فضای داخلی) و دو بنا دیگر از نماینده‌های ایران در کشور های (توکیو و اردن) را از نظر (کالبدی) مورد بررسی قرار داده شده است. با قیاس این دو سازه با یکدیگر از نظر فضای داخلی، معماری پارسی و هویت در آن دیده شده است و در طراحی داخلی آنها سبک سنتی و بومی، المان‌های ایرانی در آن تلفیق شده است، المان‌های مورد استفاده شده در این بناها (چهار طاق، چهار جوی آب، مصالح سنگی و آجری و کوشکی) که در وسط یک باغ قرار دارد و با تلفیق سبک‌های مدرن و معاصر واقع شده است. قیاس دو سازه از نظر بنا، سلسه مراتب، کالبد و فرم آن و چینش عناصر در کنار هم در آن دیده می‌شود و به نوعی برگشت به ماهیت و اصالت ایرانی دارد.

منابع

۱. احمدی، فرهاد، (مرداد و شهریور ۱۳۸۴)، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در ژاپن، توکیو، معمار، ش ۳۲، نشراندیشه و هنر معماری، شهرسازی، ساخت و صنعت، تهران.
۲. احمدی، سعید (۱۳۹۰)، مبانی طراحی، تهران
۳. بانی مسعود، امیر (۶۸۳۳)، معماری معاصر ایران، شهر هنر معماری قرن، تهران
۴. برسیوس، ماریا. (۵۹۱۳) ایرانیان باستان. ترجمه: مانی صالحی عالمه. چاپ اول. تهران: نشر ثالث، صفحه ۲۰
۵. پیرنیا، محمد کریم، معماری ایرانی، تالیف و تدوین غلامحسین معماریان، سروش دانش، تهران،
۶. جمال الدین، غلامرضا، هربرت مارکوزه (۱۳۹۹)، جامعه شناسی معماری، نشر تهران، تهران.
۷. داراب، دیبا، (بهمن و اسفند ۱۳۸۴)، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در آلمان، برلین، معمار، ش ۳۵، نشراندیشه و هنر معماری، شهرسازی، ساخت و صنعت، تهران.
۸. داراب، دیبا، (پاییز ۱۳۸۰)، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در برلین، معمار، ش ۱۴، نشراندیشه و هنر معماری، شهرسازی، ساخت و صنعت، تهران.
۹. داماد، محمد ع. (۵۹۱۳). تاریخ سیاسی هخامنشی. ترجمه: فرید جواهر کالم. چاپ اول. تهران: نشر و پژوهش فرزانه روز
۱۰. رضا قانع، محمد، طراح و گروه و سرپرست، (مرداد و شهریور ۱۳۸۶)، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در اردن، معمار، ش ۴۴ نشراندیشه و هنر معماری، شهرسازی، ساخت و صنعت، تهران.
۱۱. شیخ زین الدین، حسن، (۱۳۸۴)، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در ژاپن، توکیو، معمار، ش ۳۲، نشراندیشه و هنر معماری، شهرسازی، ساخت و صنعت، تهران
۱۲. شیخ زین الدین، حسن، (۱۳۹۰)، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در ژاپن، توکیو، معمار، ش ۸۰، نشراندیشه و هنر معماری، شهرسازی، ساخت و صنعت، تهران
۱۳. صارمی، علی اکبر، رادمر، تقی، ارزش‌های پایدار در معماری ایران، سازمان میراث فرهنگی، تهران، ۱۳۷۶
۱۴. عظیمی بلوری، احمد ۱۳۸۷، مجله معمار، ش ۴۸، اندیشه هنر معماری، تهران
۱۵. فدایی، فرامرز، مهدی حمزه نژاد و عبدالحمید نقره کار، بازخوانی مفهومی باغ‌های ایرانی اسلامی مطالعه موردی باغ فین کاشان، وکیل آباد مشهد، دومین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار، همدان، انجمن ارزیابان محیط زیست هگمتانه، دانشکده شهید مفتح، ۱۳۹۳
۱۶. گدار، اندره، (۱۳۹۸)، محمد، ابراهیم زارعی، کتاب شنایی با معماری جهان، نشر تهران فناوران، تهران.
۱۷. لویفلر، جی سی، دکتر محمد ابراهیم، (۱۳۸۸)، معماری دیپلماتیک، نشر اصفهان خاک.
۱۸. مسکوب، شاهرخ، هویت ایرانی و زبان فارسی، نشر و پژوهش فرزانه روز فرهنگی، تهران، ۱۳۷۹
۱۹. میرمیران، هادی، حمید میرمیران، (آذر و دی ۱۳۸۷)، نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در تایلند، بانکوک، معمار، ش ۵۳، نشراندیشه و هنر معماری، شهرسازی، ساخت و صنعت، تهران.
۲۰. نادری، کامران، ۱۳۸۸، مجله معمار، شماره ۵۵، اندیشه هنر معماری، ۲۰-افشاری، تهران
21. Alizadeh, Abbas. (2010). "The Rise of the Highland Elamite State in Southwestern Iran".
22. Brosius, Maria. (2006). the Persiansan Introduction. London and NewKork: Taylor & Francis Group, p49)
23. Curtis, john. (1998). "A chariot scene from Persepolis", Iran 36: p 45-51.
24. Flower, Michael. (2006). Herodotus and Persia. Cambridge. pp 274-289.
25. Parpola, S., 1970. Neo-Assyrian Toponyms, Kevalaer: Butzon and Bercker.